

ספרי היהלים

מרגליות יקרות ואבני חושן,
פנינים נפלאים וסיפורי צדיקים
דברי הגות ורעיון
מאוצרות תורת החסידות
עשובצות זהב ועסודרות
משועוריו ושיחותיו של
רבי מנחם מענדל פערנץ שליט"א
פרשת כי תשא

שבת קודש אבסוף ניגים שבת בקדושת השבת וסגולתה

שצוה על כן. ולאחר שחטאו ישראל בעגל היו צריכים לכפר על חטא עבודה זרה שבידם, לכן מסוגלת מצות שבת וכפי שאמרו חכמינו במסכת שבת (ק"ח): שכל המשומר שבת כהלכתו אפלו עובד עבודה זרה כדור אנוש מוחלין לו. ולכן בפרשת ויקהל שנאמרה לאחר חטא העגל הוקדמה מצות השבת הבאה לכפר על חטא גדול שבידם טרם מצות המשכן הבא לכפר על עוונות קלים יותר.

רמז נאה מצא החתם סופר בספרו 'תורת משה' (פר' כי תשא) לאסור מלאכת המשכן בשבת בפסוק 'אך את שבתתי תשמור' (שמות לא יג):

תיבת 'אך' עולה בנימטריה כמנין עשרים ואחת, כנגד עשרים ואחת שבתות שעברו ממחרת יום הכפורים שבו צוה משה לישראל על מלאכת המשכן, ועד שהחלה עבודת המשכן בפועל.

שכן בכ"ג באדר החלו שבעת ימי המלואים, ועד אז הוצרך משה להזהירם שלא ידחו את השבת עבור מלאכת הקמת המשכן.

תוך אמוני עם סגולה

בשעה ימים ברא היוצר את היקום כולו, ולא חסר העולם כלום אלא מנוחה, כיון שבאה שבת באה מנוחה (רש"י בראשית ב ב). השבת היא מבחר הימים וקדושתה חופפת על כל הנבראים כולם. גם האדם עצמו, כיון שקרבה השבת לבוא, יוצא הוא אל השדה או מסובב פניו אל הפתח ופורש ידיו בערגה לקבל את השבת כממתין ומצפה לאורח חשוב הבא לשכון בחלקו. עלול האדם לחשוב כי קדושת השבת מתבטאת רק באי עשיית מלאכה כבימי החול, אך לאמיתו של דבר קדושתה מקיפה וחודרת אל תוך נימי נפש האדם ומורומתו נשמתו לאין שיעור.

רעיון נפלא כתב הגאון הקדוש רבנו יעקב אביחצירא ז"ע בעל 'אביר יעקב' בספרו 'גזני המלך' (תיקון השכינה, אות נד), על הפסוק 'שמרתם את השבת כי קדש הוא לכם' (שמות לא יד):

באה התורה להלמדנו עד כמה גדולה קדושת השבת, עד שהיא מתפשטת ונכנסת אל תוך האדם ממש.

כך יש לקרוא את הפסוק: 'כי קדש הוא לכם' מפני שהקדושה נכנסת אל תוכם. וכבר למדנו רבנו האריז"ל, שהאדם מקבל בכל שבת תוספת מיוחדת של נפש רוח ונשמה.

קדושה זו, זה הזכה האדם, מלבד היותה זכות נפלאה, גם חובה היא.

שכן מוטלת חובה עליו להכין את עצמו כראוי, על מנת שיוכל לקבל אל תוך גופו ונשמתו את קדושת השבת, ולהיות כלי

על התורה שלהבות קודש והגינות חכמה מפרשת השבוע

הצדיק. עליהם ועל שכמותם אמרה תורה: 'כל מלאכת עבודה לא תעשו', חדלו לכם מן התנועות ו'המלאכות' שבעבודת' הבורא שאתם עושים בכדי לדמות עצמכם לצדיק, אלא עשו כל עבודתכם לשם הבורא יתברך, כבוונה טהורה.

דברים מפורשים בענין זה כתב הרה"ק המאור ושמשי זיע"א, (פרשת בלק):

'הכלל הוא, שכל צדיק יאחו דרכו והילוכו בקדושה ופתח לו פתח לעצמו, ולא לעשות מצות אנשים מלמדה, דהיינו לפי שראה רבו כך עשה, או חבריו עושים כן, גם הוא יעשה כמעשיהם ותנועותיהם, לא כן הדרך, כי אם כל אחד יפתח לו פתח ושערי קדושה בפני עצמו. וזהו 'ראה שאין פתחיהן מכונים זה כנגד זה', היינו שלא הסתכל אחד לילך בפתח שפתח חברו בקדושה, כי אם כל אחד הלך בפתחו אשר פתח לעצמו, לזאת ותהי עליו רוח אלקים, ששרתה עליהם שכינה'.

בגנות האנשים המחכים עבודת אחרים, כתב הרה"ק רבי אברהם יגברג מסלונים זיע"א בספרו 'סוד העבודה':

הרה"ק רבי גרשון מקיטוב זיע"א [גיסו של רבינו אור שבעת הימים הבעל שם טוב הקדוש זיע"א] היה נוהג להתענות פעמים רבות, ולעיתים אף היה צם משבת לשבת מבלי שהגיע דבר מאכל לפיו. יהודי שהיה בסביבתו, ראה את מעשיו של רבי גרשון, חפץ אף הוא לזכך את גופו בתעניות מעין אלו, והחל לנהוג כך. ברם מזג גופו לא היה בנוי לכגון דא, כך שעד מהרה הוא נחלש ביותר, חלה ונפטר לבית עולמו, רח"ל.

בעת הלוייתו הלך גם רבי גרשון אחר מיטתו, הכל היו בטוחים כי הוא נושא בליבו הערכה ליהודי זה שלמד ממעשיו וביקש אף הוא להתרומם מעל הבלי העולם. ברם רגע לפני שהורידו את המת לקברו, דחף רבי גרשון את המת ברגלו ואמר לו בקול רם שהגיע לאזני כל המשתתפים בהלוויה:

'רשע רשע! מדוע דימית עצמך אלי ולמדת ממני להרבות בתעניות שלא היו לפי כוחך, הלא בכך הרגת את עצמך!'

למודים אנו כי אף דברי קדושה ויראת שמים אין ללמוד מהצדיק מבלי שיקול דעת נכון, והימלכותו בגדולים וחכמים מה ראוי ללמוד מהצדיק ומה לא.

בבית מדרשו של רבינו הרה"ק רבי שלום מבעלזא זיע"א, היה יהודי שתפלל בקול רם בליווי תנועות משונות. חזי עין יכלו להבחין כי התנועות המשונות אינם אלא נסיון לחקות את תפילתו של רבי שלום מבעלזא.

ניגש אליו הרה"ק רבי שלום מקאמינקא זיע"א, ואמר לו:

'אם לא תחדל מצעקותיך ומתנועותיך, ישחטו אותך'.

איש אשר יעשה כמותו' והקטרת אשר תעשה במתכנתה לא תעשו לכם קדש תהיה לך לה'. איש אשר יעשה כמותו להריח בה ונכרת מעמיו' (שמות ל לז-לח).

פירש רבינו אור שבעת הימים הבעל שם טוב הקדוש זיע"א, כי הפסוק רומז על אדם אשר הוא כל מעשיו הם בבחינת 'יעשה כמותו', היינו שאינם באים מתוך רגש הלב אלא בתורת חיקוי אחרים מן השפה ולחוץ, זאת בכדי שיהיה ריחו נודף ושמול ילך לפניו. אדם שכזה עונשו חמור מאוד - 'ונכרת מעמיו'.

אזהרתו הנחרצת של רבינו הבעל שם טוב הקדוש זיע"א מוצאת לה הד בדברי נכדו הקדוש רבי משה חיים אפרים מסדילקוב זיע"א שמביא בספרו 'דגל מחנה אפרים' (פרשת במדבר) את אשר שמע מפי סבו הקדוש.

וכה כותב הרה"ק הדגל מחנה אפרים זיע"א: יש והצדיק שריו ב'קטנות המחין', בשעה זו יש להיזהר שלא ללמוד ממעשיו ולא לחקות את אורחותיו, כי אם בעת שהוא נמצא בבחינת 'גדלות'.

והוא דורש על כך את הפסוק: 'ולא יבואו לראות כבלע את הקודש ומתו'. כלומר לא יבוא האדם אל הקודש, הוא יהיה הצדיק המקדש את דרכיו, ללמוד ממעשיו בעת אשר הוא בבחינת 'כבלע את הקודש' שהקדושה נבלעת בו 'ומתו' בעת שהוא בבחינת נפילה הנקראת 'מיתה', אלא רק בעת שהוא בבחינת 'גדלות' איזי שים האדם את עיניו וליבו על מעשי הצדיק, וילמד לעשות כמעשיו.

ולא כאותו חסיד - ממחיש הדגל מחנה אפרים את דבריו - שבא אל הרה"ק רבי חנמן מהורודנקא זיע"א וראה אותו שותה קפה בעודו עטור בטלית ותפילין. הסיק מן החסיד בטעות כי כשר הדבר ונכון לעשותו והחל לנהוג כך בביתו. טעות זאת אירעה לו, כיון שלא ידע כי לא בכל עת זמן יש ללמוד ממעשי הצדיק, אלא רק בעת שהוא בבחינת 'גדלות'.

יש לדעת - מבאר הרבי רבי אלימלך מליזענסק זיע"א - כי כל מעשי הצדיק ותנועותיו ממקום קדוש יילכו, ונובעים המה מנפשו הטהורה העיוגת לבוראה וכוספת בכל עת לעבודת בלבב שלם. תנועות הצדיק בעת עבודתו את בוראו, יכולים אמנם לספק הצצה קלה לנשמתו הטהורה של הצדיק ולתשוקתה העזה לעבוד את הבורא בכל עת ורגע, ברם חשוב לזכור כי ככלות הכול את צדקה חשיבות אמיתית, וכל עצמם אינם אלא תולדת 'דוב עבודתו הזכה של הצדיק, צחות נפשו וחשקה הגדול לעבודתו'.

כמה אם כן, טחו עיניהם על אותם האנשים אשר מחקים את הצדיק בתנועותיו ועושים אף הם כמעשיו, מתנועעים כעצי היער ללא טעם וריח, בחשבם מחשבת שטות, כי יש בתנועות אלו תוכן ממש בפני עצמם, וכי הם מהווים לכשעצמם מלאכת מחשבת כלשהיא בעבודת

ראוי לה.
רמו לדבר יש בדברי הכתוב 'וקראת לשבת ענג לקדוש ה' מכובד' (ישעיה נח יג):

'ענג' ראשי תבות: עלית גשמות גופות. לומר לך: על ידי שאדם קורא אל השבת ומכין נפשו וגופו אליה, הרי הוא זוכה לקבל את תוספת הנפש רוח ונשמה, ועל ידי זה הקדושה נמצאת בתוכו ושורה עליו.

ויש להסמיק לך פנינה נאה שהביא הרב הקדוש רבי יקותיאל יהודה מסיג'עט ז"ע בספרו 'יטב לב' (פר' ויקהל), על נוסח הפיוט 'ברוך אל עליון' בזמירות יום השבת: 'קדש היא לכם שבת המלכה. אל תוך בתיכם להניח ברכה.'

מה חפץ הפייטן להדגיש לנו במלה הנוספת 'אל תוך בתיכם'? אין זאת אלא שבתיבה יתרה זו רמוזים סודה ומעלתה של השבת שנכנסת אל 'תוך' ביתו של האדם - אל פנימיות גופו ונפשו.

וכך כתב אף הרב הקדוש רבי יהודה אריה ליב מגור ז"ע בעל 'השפת אמת' (כי תשא תרמ"ח ד"ה עוד יתבאר), על פיוט זה, תוך דיוק במילים 'קדש היא לכם':

מתבות אלו למדו רבנו הש"ת אמת', שהקדושה נמצאת בנפשיותה של ישראל בעצמותה - הקדושה היא 'לכם'.

לרעיון זה מסתייע בעל 'השפת אמת' בדברי חכמינו ז"ל, שאמרו במסכת מנחות (לו): שבשבת אין מניחין תפלין משום שהיא עצמה אות. והאת, מבאר הש"ת אמת', בכח הנשמה היתרה שהריה בשבת קדש בנפשות ישראל.

אך הוא מוסיף וכותב, כי על האדם לטהר את נפשו וגופו לפני השבת, כדי שתתגלה לו הקדושה המושפעת משמים ללא הפסק וחציצה.

את דבריו הוא מסיים, כי כמידת האמונה שאמין בקדושת השבת, כך מדת הקדושה המתגלה אליו בשבת והרגשת הקדושה שזוכה הוא לחוש.

הדעה הרשעה אין בקרבכם

מעשה מופלא סיפר הגאון הקדוש רבי אברהם יהושע פריינד זצוק"ל - הרב בנאסויד, ממנו נלמד עד היכן יכולה קדושת השבת לשנות את האדם.

היה זה במז"י - כבר קטן שבמחוז מרמרוש שבצפון רומניה, היא העיירה הקרויה בפי היהודים 'מאסינב'.

בכפר זה הגורגור יהודי בשם הירשל, אך כנויו בפי ההמון היה 'הירשל מה יעשה ניק'.

כנוי זה לא כנוי של כבוד היה, אלא בטוי רווח על אדם שהגיע לדייטת תחתונה, אותה הגדירו חכמינו (ברכות לב.) במלים 'מה יעשה הבן ולא יחסא?'

עם הארץ מובהק היה הירשל זה. לא קרא ולא שנה, ואמרו עליו שמעולם לא אהוהו מעיין בספר יהודי. קל וחומר שרחוק היה הירשל מעולמה של תורה וחסידיות.

לעומת זאת, גדול היה כחו מאד בכל הקשור לליצנות. ראש המדרבים בכל מושב לצים מזדמן היה הירשל, ובכל פעם שהתקבצו ובראו יושבי הקרנות של העיר, ראתה דמותו במרוכז, מנעימה וזמנם הפנוי בהלצותיו ובמעשיותיו.

במשך כל ימות השבוע היה הירשל עובד למחיתו מבוקר ועד ליל, כשאת יתרת זמנו היה מעביר בבטלה ובליצנות, ואף בבוא יום השבת לא שינה את מנהגיו.

בכל יום שיש היה עובד עד סמוך לכניסת השבת, ואת השבת כולה היה מעביר באכילה ובשינה; הן עליו להשלים את מה שחיסר בכל השבוע...

בסעודות השבת היה הירשל עסוק במאכלי השבת. את הזמירות לא הכיר, ואת שמה של פרשת השבוע לא תמיד זכר...

התפילות לא נראו שונות מתפילותיו במשך כל ימות השבוע; בחטף ובמהירות עצומה, בלא להמנע מפזיור הלצות שונות סביבו.

אם את העולם הרחובני לא הכיר הירשל הכרות של ממש, במלאכתו, שמבוססת היתה על עולמן של הבהמות, עשה חיל וראה ברכה.

סוחר היה בהמות ובסוסים, וכל עגלוני הסביבה הטיבו להכיר את הירשל סוחר הבהמות, והפליגו בשבחו כי אין כמוהו מבין בסוסים ובפרדות.

נוהג היה הירשל לנסוע באופן קבוע אל יריד הבהמות שהיה מתקיים מעת לעת בעיר טשרנוביץ הסמוכה.

בניגוד ללית הכנסת, חש הירשל ביריד זה כדג במים: הוא התרשע מכפרי לכפרי, וחוץ את טיבן של הבהמות, ולבסוף רוכש כמות גדולה של בהמות, על מנת למכרן לאחר מכן ברוח גדול.

באותה הפעמים הקדים הירשל והגיע אל היריד בשעה מוקדמת. בעודו מעביר את הזמן בדברי שחוק וקלות ראש עם חבריו העגלונים וסוחריו הבהמות, הופיעה בידי דמות הדורה.

היה זה לא אחר מרבה של העיר, הרב הקדוש רבי חיים מטשרנוביץ ז"ע, בעל 'באר מים חיים', שכל בני העיר וסביבותיה חדרו לתרשעו.

השתאו הנוכחים בליבים לשמע הדברים החריפים, 'על שום מה מגיע לאיש עונש שכזה?!' שאלו.

פתח רבי שלום את פיו בהכמה ונשא את משלו:

מעשה בכפרי שהחזיק בביתו תרנגול ותרגולות. קולו של התרגול נעם לאזנו של בעל הבית ומחמת כך היה מפטם אותו במאכלים טובים והחזיקו בביתו. תוך שהוא מפלה אותו לטובה מיתר התרגולות ששהו בולו ולא זכו לייחס מיוחד מצידו.

קינאו התרגולות בתרגול ואמרו: 'אם כן נקרא גם אנחנו בקול!'

ענה להם התרגול: הישמרו לכם לבל תעשו זאת! שכן אם תקראו בקול כמוני יכפתו וישחטו אתכם, שהלא בעל 'ספר חסידים' כתב בצוואתו: 'תרגולות שקראהו כמו תרגול ישחטנה מיד...'

סיים רבי שלום ואמר: 'הרבי מבעלז מתפלל בקול רם, ברם קולו יפה ונעים לאוזן שכן הוא מתפלל בדביקה ואמיתית מתוך כיסופין והשתוקקות לבוראו.'

אבל הלה שרוצה לחקות את הרבי, אינו אלא כאותם תרגולות שרצו לחקות את התרגול...'

כאשר החל הרה"ק רבי יהושע מבעלזא זיע"א להנהיג את העדה, בירכו אחד מחשובי החסידים:

'שהרבי יזכה ללכת בדרכי אביו הקדוש'.

הגיב הרבי על אתר: 'חלילה!'

פליאה רבת אחזה בנוכחים בשמעם את תגובתו המפתיעה של הרבי.

ראה הרבי את השתוממותם, פתח ואמר:

לאברהם אבינו היו שני בנים - יצחק וישמעאל. לאחר פטירתו בחר ישמעאל לחקות את מעשי אביו, ולא אבה לשנות מאומה, לעומת זאת יצחק אבינו נטל לעצמו את פנימיות מעשי אביו ופרסם כי יש בורא לעולם דברו הוא.

התוצאה ברורה: ישמעאל נותר כפי שהיה, ואילו יצחק אבינו נעשה לאחד מג' האבות.

חלפו שנים ויצחק אבינו הסתלק אף הוא לבית עולמו, כאשר הוא מותר אחריו שני בנים: יעקב ועשו. עשו נהג בדרכי חותנו ישמעאל, והתעקש לחקות את מעשי אביו מבלי לזוז מהם.

לעומת זאת יעקב בחר לו דרך חדשה שעל ידה פרסם את האלוקות בעולם, ובכך המשיך למעשה בדרכי אביו וקנו.

אף כאן לא אחרו התוצאות מלבוא: עשו נעשה לעשו הרשע' ואילו יעקב התעלה עד שנהיה לבחיר האבות.

אף אני, סיים הרבי, 'לא אחקה את דרכי אבי הקדוש, אלא אעשה אף אני את מה שעשו אבותי הקדושים, כשם שהם פרסמו את האלוקות בעולם והכניסו אמונה בליבות ישראל, אף אני אעשה כן ברם כפי צורך הדור והשעה'.

מעשה וביקר הרה"ק רבי משה מקוברין זיע"א במעונו של אחד מצדיקי הדור והביאו לפניו דברי מאכל, ברם שני הצדיקים משכו את ידיהם מהמאכלים ולא נגעו בהם כלל.

שביל כלשהו פנה הצדיק אל רבי משה מקוברין ותמה בפניו: 'בשלמא אני, למדת בחיידר שלא אכלו ולכן איני אוכל, אבל אתם מלעכוויטש

וקארלין ושם הלא אוכלים, מדוע אם כן שלא תטעמו דבר מה'.

השיב לו הרה"ק מקוברין בחריפות: 'כשם שאין ראוי לעשות 'נאך מאכין [חיקוי] להימנעות מאכילה, כך אין ראוי לעשות 'נאך מאכין לאכילה...'

בחתונה בה שהה הרה"ק רבי יואל סאטמאר זיע"א נשאל על ידי דרחה אם יורשה לו לחקות אותו בפני הציבור כדי לשמח חתן וכלה. הרבי בענותנותו השיב בחיוב.

האיש עלה על הבמה והחל לחקות בדיוק נמרץ את תפילותיו ודרשותיו הנלהבות של הרבי.

בעוד הציבור מתמוגג מהנאה, לכסן הבדחן מבט לעבר הרבי והנה לחרדתו דמעות זולגות מעיניו.

הוא ירד במהירות מהבמה נחפו אל הרבי ושאל במורה: 'להפסיק?'

'חלילה!' השיב הרבי, 'לא פגעת בי כלל ולא זו סיבת בכייתי, אתה יכול להמשיך'.

לאחר זמן מה הסביר הרבי את פשר בכייתו:

'כאשר ראיתי כיצד מחקה הלה את תנועותי בעת תפילתי ועבודת קוני, התעורר בליבי החשש שמא איני עובד את ה' באמת מתוך תחושת התחדשות פנימית, אלא בסך הכל אני מחקה את עצמי בכל יום'.

'ועל דא ודאי קא בכינא...'

החסיד הנוודע רבי חיים שאול ברוך נוחו ערן, היה המשפיע של ישיבות 'תומכי תמימים' בתל אביב ובראשון לציון. באחת השנים היה בישיבת תלמיד אחד שהיה מתהלך שעות ארוכות לפני התפילה כשהוא שקוע במחשבות.

הכל הביטו בהערכה על הבחור הצעיר שעוסק שעות ארוכות בהכנה לתפילה כחסיד זקן ורגיל, ברם רבי חיים שאול ברוב תבונתו ובמבטו העמוק הכיר בו שהוא עדיין רחוק מאוד מדרגה זו, ואין לו כל שייכות להתבוננות מעמיקה בענייני חסידות.

אמור מעתה, כל ההתבוננות המעמיקה טרם התפילה אינה אלא מן השפה ולחוץ, דבר שאינו בר קיום, שעתידי לחלוף ולהיעלם ביום מן הימים.

בהקשר לכך סיפר רבי חיים שאול: מעשה באדם שעמד בשוק ובידו תוכי, תמורתו דרש סכום גבוה. עבר שם שוטה אחד ותמה: מדוע אתה מבקש כסף רב כל כך תמורת עוף קטן כל כך?'

צחק המוכר ואמר: 'אין זו עוף רגיל, זהו תוכי שיודע לדבר ולחקות בני אדם'.

שמע השוטה את דבריו ורעיון נפל'א' עלה במוחו.

למחרת, הופיע בשוק ובידו תרגול פשוט, עברו ביקש סכום כפול ומכופל.

לתמימה העוברים ושבים ענה השוטה: 'אם התוכי שווה כל כך הרבה, הרי שהתרגול על אחת כמה וכמה.'

גיחכו השומעים והוסיפו להקשות: 'הלא התוכי יודע לדבר?'

לא התבלבל האיש וענה בתרועת ניצחון: 'התרגול זה יודע לחשוב...'

החזקה לומדי התורה

ללקחת את כסף הכפורים מאת בני

ישראל ונתת אותו על עבודת אהל מועד והיה לבני ישראל לזכרון לפני ה' לכפר על נפשתיכם', (שמות טו.)

הרה"ק רבי יעקב אבוחצירא זיע"א בספרו 'פתחי חותם' דרש את הפסוק בדרך רמז על מעלת האוחזים בעץ החיים ומחזיקים בכספם לומדי תורה, שבכך מתכפר להם עון ביטול תורה שיש בידם.

על כך אמר הכתוב: 'ללקחת את כסף הכפורים ונתת אותו על עבודת אוהל מועד'.

כלומר: על ידי התמיכה בתלמידי חכמים היושבים באוהל מועד הוא בית המדרש, על התורה ועל העבודה, יתכפר לאדם עוון מיעוט עסקו בתורת ה' וכפי שממשיכה התורה ואומרת:

'זהו לבני ישראל לזכרון לפני ה' לכפר על נפשתיכם' שעל ידי כך ייחשב לכם כאילו עסקתם בתורה הקדושה.

סיפור נפלא על החזקת לומדי תורה על ידי כ"ק מרן אדמו"ר האמרי אמת' מגור זיע"א וחסידיו, מופיע בספר אור אלחנן, בו נכתבו קורות חייו של הגאון הקדוש רבי אלחנן וסרמן זיע"א ה"ד שעמד בראשות הישיבה הנוודעת בברנוביץ'.

היה זה בקיץ תרצ"ה. עיירת המרפא מריאנבד.

העיירה השלוה והציורית מתעוררת לחיים עם בואם של המוני בני אדם להינפש בה ולהבריא את גופם במעיינות המרפא הנוודים בסגולותיהם הרבות.

לרב ממה שהייתה מארינבד עיירת מרפא, היא שימשה גם כמקום בו נפגשו גדולי ישראל רבים זה עם זה, שהגיעו לכאן ממדינות שונות ברחבי היבשת. בחודשים אלו שינתה העיירה את פניה והפכה למעין בית מדרש זוטא, אליו נקבצו ובאו בעלי תורה מופלגים שיצרו עד מהרה קשרי ידידות חמים ושוחחו ביניהם בדברי תורה, מתוך הערכה הדדית.

כך דומנו לעיירה שנים מגדולי ומנהיגי הדור דאז, הגאון הקדוש רבי אלחנן וסרמן זצ"ל שהגיע הנה מברנוביץ' וסרמן זצ"ל שהגיע הנה מברנוביץ' הרחוקה, לאחר זמן מה שהיה בעיר וורשה בכדי לדרוש ברופאים מחמת חולשתו ומכאובי הרבים, והגיע לכאן בעצתם, והאדמו"ר האמרי אמת' מגור זיע"א שהיה אף הוא בעיירה עם פמליית חסידיו ומקורביו.

באחד הימים הגיע לרבי אלחנן מברק בהול ממנהלי הישיבה בברנוביץ'.

רבי אלחנן מציץ בתוכן המברק וליבו שוקע בקרבו.

'מצבה הגשמי של הישיבה בכי רע', מדווחים מנהלי הישיבה כשהיאישא ממצבך מכל מילה, 'האופים והקצבים של העיר, מסרבים בתוקף להמשיך ולספק לבחורים לחם ובשר עד שיוסדר החוב הגדול שהצטבר אצלם'.

רבי אלחנן כאב עד מאוד את המצב. מוחו פעל בקדחתנות והוא ניסה למצוא פתרון לבעיה.

'בכדי לפתור את הבעיה, הרהר לעצמו, יש להשיג לכל הפחות מחצית מן הסכום אותה חייבת הישיבה למספקי המזון, או ניתן להניח כי הם יעתרו לבקשתנו אחר שיראו כי יש לנו מה לשלם'.

'ברם', הרהר בעוגמה, 'החוב עומד על סכום של חמשת אלפים זלוטי, כך שגם מחצית מן הסכום הינה סכום נכבד ביותר...'

'שמא אצא ואסתובב בין בתי נדיבי עם המשך בעמוד ד'

תפילה

פנינים וערגליות בעניני עבודה שבלב זו תפילה

ברית כרותה

כדי להשלים את ביאור מדרגות התפלה, נוסף עומק נפלא במדרש רבותינו ז"ל (הובא בצפנת פענח לרבי יוסף מפרמישלא) על הפסוק 'הים ראה וינס' (תהלים קיד ג): "מה ראה? ברייתא דרבי ישמעאל ראה". מדרש זה הוא 'מדרש פליאה': מה שייכות יש בין בקיעת ים סוף לברייתא המפורסמת ששנה רבי ישמעאל, ב"ג המדות שהתורה נדרשת בהן? על מנת להבין, יש להתבונן תחילה בסדר אמירת שלש-עשרה מדות של רחמים, שעליה גילה לנו האמורא הקדוש רבי יוחנן דבר מרטיט שבלתי ניתן להעלותו על הדעת, ובלשון הגמרא (ר"ה יז): "אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאמרו...", כלומר, לא יתכן כתיב הדבר במקרא מפורשות, לא היינו מעלים על דעתנו לומר דבר שכזה.

וכן למד רבי יוחנן מהכתוב בפרשת כי תשא (שמות לו ז) בעת שעלה משה רבנו להר לבקש רחמים על ישראל לאחר שחטאו בעגל: "ויעבר ה' על פניו ויקרא", שם נכתבו שלש עשרה המידות של רחמים, ואלו הן: ה' ה', אל רחום וחנון, אך אפים ורב חסד ואמת. נוצר חסד לאלפים, נושא עוון ופשע וחטאה, ונקח לא ינקה, פוקד עוון אבות על בנים ועל בני בנים על שלשים ועל רבעים:

"מלמד שנתעטף הקדוש ברוך הוא כשליח צבור, והראה לו למשה סדר תפילה. אמר לו: כל זמן שישראל חוטאים - יעשו לפני כסדר הזה, ואני מוחל להם..." וכך אמר האמורא הקדוש רב יהודה: "ברית כרותה שלש עשרה מדות שאינן חוזרות ריקם, שנאמר (שם פסוק י): 'הנה אנכי כרת ברית'".

ונחלקו רבותינו מה כוונת הדברים "יעשו לפני כסדר הזה".

באור לדבר נמצא בדברי רבנו משה אלשיך, שכתב בספרו 'תורת משה' על התורה (במדבר יד ט) בשם הספר הקדמון 'לבנת הספיר' (פר' וירא), שקיבל ממורו שדקדק ביהושע חכמינו שאמרו: "כל זמן שישראל חוטאים יעשו לפני כסדר הזה", ולא אמרו 'אמרו לפני כסדר הזה'.

והכונה היא, שלא די שיאמרו בני ישראל את שלש-עשרה המדות בלבד ובכך יסלח להם עונם, אלא שעליהם לעשות כסדר הזה: כלומר, לדבוק בשלש-עשרה המידות של הבורא, שהוא א-ל רחום וחנון אך אפים ורב חסד ואמת, וכל המידות הנאמרות שם. וכדרך שאמר התנא הקדוש אבא שאול (שבת קלג): "הוי דומה לו. מה הוא חנון ורחום - אף אתה היה חנון ורחום".

ובדומה לזה מצאנו בדברי חכמינו (ספרי עקב מט) שדרשו על הכתוב 'ללכת בכל דרכיו ולדקקה בו' (דברים יב כב): "ואלו הן דרכי יהושע עונם, ה' ה' א-ל רחום וחנון אך אפים ורב חסד ואמת". ואמרו שעל האדם לדבק במדותיו, מה הוא נקרא רחום, אף האדם יהיה רחום, ומה הוא נקרא חנון אף

האדם ידבק במדת החנינה.

וכאשר ינהגו כן ויזכו לדבק במדותיו, ימחל להם הבורא יתברך על כל עוונותיהם.

לדברים האלה כתב גם רבנו השל"ה הקדוש (עשרה מאמרות מאמר ז) בשם 'ראשית חכמה' (שער הענוה פ"א אות יד), ובדרך זו פרש רבנו האלשיך את הפסוק 'ועתה יגדל נא נח ה' כאשר דברת לאמר' (במדבר יד ט), שהתפלל משה לפני הקדוש ברוך הוא וביקש, שאף שהברית שכתב הבורא יתברך לשלש-עשרה מדות הותנתה בעשיתן ובדבקות במדות עצמן, ולא די באמירה בלבד, מכל מקום מבקש הוא כעת שיגדל נח ה' ויענה לתפלתו - 'לאמר' - אף שהיא באמירת שלש-עשרה המדות בלבד ולא במעשה, שכן בחטא המרגלים התרחקו ישראל ממדותיו של הקדוש ברוך הוא.

באופן אחר, באר הגאון הקדוש רבי פנחס הלוי הורוויץ מפרנקפורט ז"ע בספרו 'פנינים יפות' (פר' כי תשא), שיעיקר ענין של שלש-עשרה מדות של רחמים, היא אמירתן.

את דבריו הוכיח מכך שהמדה הראשונה היא א-ל, ומובן שאין הכונה שהאדם יהיה א-ל, אלא שיאמר ויתפלל בכח המדות של רחמים. וכך גם באר את הנסח הנאמר בסליחות 'אל הורית לנו לומר שלש עשרה' - על ידי מדת א-ל הורה לנו ה' 'יתברך שעלינו לומר את שלש עשרה המדות של רחמים.

הוכחה לפירוש זה הביא הרב הקדוש רבי מאיר מדיז'קוב ז"ע בספרו 'אמרי נעים' (פרשת בשלח) ממעמד קריעת ים סוף. כאשר מצאו בני ישראל את עצמם בעת צרה, ובנוסף לכך קטרוג גדול ריחף מעל ראשיהם.

טענו המלאכים: "הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי עבודה זרה", ולכאורה לא היתה בידם זכות שתעמוד להם להצלה, ורק בכח י"ג מדות הרחמים התעוררה ישועתם.

ואין ספק שלא היו יכולים לקים מדות אלו בפועל ממש בהיותם עומדים על שפת הים כשהמצרים שרק בכחן לעוררן בתפילה ובדיבור בלבד.

זהו סוד המדרש: "מה ראה? ברייתא דרבי ישמעאל ראה". יש קשר רוחני עליון בין שלש עשרה המדות שהתורה נדרשת בהן, והתורה הרי נבראה קודם בריאת העולם, ובין י"ג מדות של רחמים המסוגלות להשפיע גאולה וישועה. שלש עשרה המדות שהתורה נדרשת בהן מעוררות את סגולת י"ג מדות של רחמים, וזה מה שארה הים ומפניו נס.

זהו גם עומק הציוי 'מה תצעק אלי, דבר אל בני ישראל ויסעו! אין מדובר בצעקה רגילה, אלא בעומק הדבקות, לעורר את הרחמים מתוך תפילה באהבת ה' יתברך. בכך זוכים למדרגת "מה הוא רחום אף אתה רחום". הכח להוושע הוא אפוא לא במלים בלבד, אלא בזה שהאדם מעורר את מדות הרחמים על ידי תפילה באהבה והתבקות גמורה בבורא יתברך.

דהא תבדי

נעמיק עוד בענין זה ונביא עוד מדבריו של הרב הקדוש רבי משה אליקים בריעה מקו'ניץ, שכתב בספרו 'באר משה' (פר' בשלח) באור נפלא על הישועה שהיתה בקריעת ים סוף, על פי האמור בשירת הים 'נחית בחסדך עם זו גאלת' (שמות טו ז):

המילה 'נחית' תפרש מלשון ירידה למקום נחות, רמז לכך שהקדוש ברוך הוא כביכול הוריד את עצמו ממדרגתו העליונה כדי להתקרב אל עם ישראל.

תוספת לדברים הביא בשם מחותנו הרב הקדוש רבי אברהם המלאך ז"ע, על האמור במתן תורה 'ירד ה' על הר סיני' (שמות יט ט), כי המלים 'ירד ה' מנגגות בטעמים המכונים 'דרגא תביר', מליים בשפה הארמית שמשמעותן 'מדרגה שבורה'. רמז למאמר חכמינו ז"ל (יבמות טג) כי לעתים על האדם לרדת ממעמדו ולשאת אשה ממדרגה פחותה לו.

כך, להבדיל, בכיכול ירד הקדוש ברוך הוא מדרגתו הנשגבה כדי להתחבר לעם ישראל. שכן מעמד הר סיני היה מעין נשואין של הבורא יתברך עם עמו ישראל, כפי שדרשו חכמינו ז"ל בגמרא (תענית כו): על הפסוק (שה"ש ג ג) 'ביום חתונת' ואמרו כי זהו מתן תורה.

היתה זו ירידה כביכול מן המדרגה העליונה של האין סוף אל עולם של גבול וצמצום, ונתגלה ה' יתברך פנים בפנים לעמו ישראל, מתוך צמצום עצום של ההארה האלקית הבלתי נתפסת.

כך גם כאמור פירש הרב הקדוש מקו'ניץ את הפסוק 'נחית בחסדך עם זו גאלת', הוא מדרגתו העליונה לעולם הזה, מתוך רחמי על ישראל בשפל מצבם, כדי להוציאם מגלות מצרים ולהוליך אותם אל הר סיני, שם נתן להם את התורה הקדושה.

רמז נוסף גילה בהמשך הפסוק 'עם זו גאלת', כי המלה 'זו' עולה בגימטריא י"ג, רמז לי"ג מדות של רחמים שרק בכחן התאפשרה הגאולה השלימה לישראל, ובקריעת ים סוף נבקע הים מכח י"ג מדות שהתעוררו באותה שעה והביאו את הגאולה משמים.

סוד נוסף שטמון במלה 'זו' העולה בגימטריא 'אחד' גילה הרב הקדוש מקו'ניץ, שבזכות האחדות ששרתה בקרב בני ישראל נגאלו ממצרים, אף שהיו ערומים כביכול מן המצות, כמו שנאמר (יחזקאל טו ז) 'זאת ערום ועריה', כי האחדות שביניהם העלתה את תפילתם והורידה עליהם את שפע החסד.

מוציאים אנו בדברי הרב הקדוש מקו'ניץ, שלש נקודות החבורות יחידיו לשרשרת זו, וזהו החוט המשולש של גאולת ישראל לדורות: הקדוש ברוך הוא, תורתו וישראל המאוחדים באהבה - בכך זה נגאלו ממצרים ובכך זה עתידים להגאל בגאולה השלימה ברחמים גמורים ובחסד אין קץ

בגאולה העתידה לבוא במהרה בימינו. והרי אור יקר שנגלה לעינינו בסוד י"ג מדות של רחמים, אותו אוצר עצום שהקדוש ברוך הוא מסר לישראל דוקא בשעה שנפלו עד עפר, כאשר ירדו עד שאול תחתית בחטא העגל, עד שחרון אף ה' בער בהם לקיים 'ויחר אפי בהם ואכלם' (שמות לב י).

דוקא אז, בעומק השבר, ניצב משה רבנו הרועה הנאמן, ונשא תפילה שאין למעלה ממנה. ארבעים יום וארבעים לילה, לא אכל לחם ולא שתה מים אלא שטח תחנוניו, ובמקום להסתפק במחילת העוון בלבד, גילה הקדוש ברוך הוא למשה מתנה שערכה לא יסולא בפז - סדר י"ג מדות הרחמים, מפתח של שערי הרחמים לדורות.

פירשו רבותינו כי עומק מופלא נרמז כאן: משה רבנו סבר שאם תכלה זכות אבות - תכלה התקוה חס ושלום, ולמדו הקדוש ברוך הוא שגם אם לא ישרא לישראל דבר מלבד שפלותם, יכולים הם תמיד לעורר רחמים גדולים שאין להם קץ. "עשו לפני כסדר הזה ואני מוחל להם" - והפירוש הוא, כי רחמי הבורא יתברך אינם כלים לעולם, ומדת הרחמים ניתנת לישראל גם ברגעי חושך והסתר פנים.

ומה נפלא לראות שכך היה כבר ביציאת מצרים. ישראל היו שקועים במ"ט שערי טומאה, והיה עליהם קטרוג גדול, כפי שאמרו המלאכים לקדוש ברוך הוא: "הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי עבודה זרה" - ואף על פי כן נבקע ים סוף בכח י"ג מדות הרחמים.

זה עומק לשון המדרש "מה ראה? ברייתא דרבי ישמעאל ראה" - סדר י"ג המידות שהתורה נדרשת בהן מעורר י"ג מדות הרחמים בשרשן העליון, אלה הם כחות הגנוזים בבריאה עוד קודם שנתנה התורה לעם ישראל, שגואלים את ישראל גם כשאין בידם מעשים טובים וזכויות.

בכך יתבאר גם דיוקו של האלשיך הקדוש בספיק 'יודיע דרכי למשה לבני ישראל עלילותיו' (דק"ו ז), ממנו למד כי 'עלילותיו' הוא לשון מעשה, ואם כן, מה שהודיע הקדוש ברוך הוא למשה "יעשו לפני כסדר הזה", הכונה אינה רק לאמירת י"ג מדות בפה, אלא לעשיתן ממש, שיהודי יתדמה לבוראו, מה הוא רחום אף אתה רחום, מה הוא חנון אף אתה חנון. בזה מעורר האדם רחמים עליונים ופוחת צנורות שפע משמים.

נמצא שתכלית י"ג מדות היא בהתדבקות היהודי לבוראו, ויש בפניו שתי דרכים להשיג את הדבקות הזאת: האחת היא על ידי העליה בסולם המדרגות עד בחינת 'משכנותיך ישראל' בהרגשה שה' יתברך שוכן עימו באהבה. והשניה היא על ידי הליכה בדרכיו של הקדוש ברוך הוא בעולם הזה. ועל ידי הליכה בדרכים אלו, מעוררים את י"ג מדות של רחמים בעולם העליון ומביאים את השפע ותהיאת הברכה על עם ישראל.

שבעיירה, חכך בדעתו, 'ברם מצב בריאותי אינו מאפשר לי לעשות זאת...'
לפתע אורו עיניו, רעיון עלה במוחו והוא היה נחוש לבצע בוריות האפשריות. הוא זימן אליו את אחד ממקורביו ואנשי סודו, וביקש ממנו כי ילך לאכסניית הרבי מגור ויבקש לקבוע זמן לפגישה.

ואכן תוך זמן קצר הופיע רבי אלחנן באכסניית האימרי אמת'.
הרבי קיבל את פני הגאון הנודע בשמחה רבה וחלק לו כבוד רב.

רבי אלחנן לא התמהמה וניגש ישירות ללב הענין שלשמו בא.

ש'חל' הורו לנו' פתח ואמר 'מי שיש לו צער בתוך ביתו ילך אל צל חכם, לכן באתי אליכם, ובעודו מדבר שלף את המברק שקיבל והגיש אותו אל הרבי, תוך שהוא מוסיף בעל פה:

'הישיבה חייבת לספקי המזון כחמשת אלפים זלוטי, יש להניח כי אם יפרעו להם עכשיו מחצית מן הסכום יסכימו להמשיך באספקה.'

הרבי עיין קלות במברק ולבסוף שאל: 'ובמה יכול אני לעזור לכם?'
השיבו רבי אלחנן: 'מן הראוי לקרוא לכאן עשרה גבירים מאנשי שלומכם ולהורות לכל אחד שינדב מכספו מאתים וחמשים זלוטי, ובעבור זאת יותן עליהם היום ברכה.'

הרבי נענה על אתר לבקשה הבלתי שגרתית שהוצבה בפניו הישר מליבו החרד של רבי אלחנן להמשך קיומה של הישיבה הקדושה.

הוא שולף מטפח מחיקו, פורס אותה על השולחן שלפניו, כמכין מקום לקלוט את הממון הרב שעתידי להצטבר כאן בדקות הקרובות, אחר קורא למשמשו ומבטש ממנו:

'קרא בבקשה לחסיד פלוני השהיה כעת בעיירה'.
כעבור דקות בודדות הופיע החסיד בחדרו של הרבי בחיל ובריעה, מוכן ומזומן לעשות ככל שיידרש.

הרבי מצביע על רבי אלחנן ומציג אותו קצרות בפני החסיד המופתע, 'זהו רבי אלחנן וסרמן, תלמידו של החפץ חיים. בישיבתו בברנוביץ' רעבים הבחורים ללחם. ראוי אפוא, שתנדב מאתיים חמישים זלוטי למענה'.
חותם הרבי את דבריו הקצרים.

היהודי הנגיד המכובד לא היה זקוק ליותר מזה, מה לו יותר מאשר בקשה מפורשת של הרבי. על אתר שלף את ארנקו, שלשל את המטבעות לתוך המטפח, והחל לפסוע אחורנית לאיטו במורא ובחרדת קודש כמבקש לשבוע על עקבותיו החוצה.

רבי אלחנן היה אחוז התפעלות לנוכח המחזה. ברגע האחרון טרם הספיק החסיד לעזוב את החדר שאל: 'מה עם ברכה? הלא היה מדובר שייסופו למנדבים ברכה.'

פניו של הרבי אורו, והוא רעיוף ברכות על ראש החסיד. כך חזר ובתורה המחזה על עצמו פעם אחר פעם, כאשר כל חסיד בתורו, שולף את הסכום המלא ומניח אותו על השולחן מבלי אומר ודברים וזוכה עבור כך לברכת הרבי. מרגע לרגע הלכה ערימת הכסף שהצטברה במטפחת ותפחה עד שמעטעט הושג הסכום בשלימות. ואם לא שכמה מבין החסידים לא היו בבתים באותה שעה הרי שהיה מושלם לחלוטין.

'במשך היום יגמור העניין בכי טוב'. אמר הרבי לרבי אלחנן הנרגש.

כעת משתם ונשלם ענין הכסף לצרכי הישיבה פנה רבי אלחנן אל הרבי בענין שונה. הלא הוא עסק התורה הקדושה משאת נפשם המשותף של שניהם.

הוא החזיק בידו גמרא קטנה. פתח ואמר: 'לא זכיתי להביא דברי תוספות פלוני במסכת מנחות, אולי נענין בדבריהם.'

ביגוד לקיצור המופלג שהיה הרבי מגור רגיל בו תמיד כידוע, כעת נשא ונתן עם רבי אלחנן בדברי התוספות קרוב למחצית השעה, עד אשר האירו הדברים באור יקרות. לאחר שעה ארוכה בה נשאו ונתנו שני הצדיקים בדברי התורה, קם רבי אלחנן ממקומו כאשר הבעה על קורת רוח ניכטת על פניו הקדושות.

כך הציל הרבי האימרי אמת' את ישיבתו של רבי אלחנן וסרמן.

שבת קודש

לא עצר הירשל ברוחו בראותו את הרב חולף בכיכר השוק, וכדרכו של לץ, פנה לרבי בקול רם:

'בוקר טוב, רבי! מה מעשיכם כאן? וכי רצונכם לקנות או למכור בהמות?'

הס הושלך בשוק. הכל פערו פני בתדהמה; דיבור בסגנון שזכה אל הרבי הנערץ לא נשמע מעולם בטשרנוביץ'...

להפתעת כל הנוכחים, נראה היה כי הרב כמו ציפה לקריאה שתבוא.

הוא ניגש אל הירשל כשהוא נותן בו מבט נוקב, ואמר לו:

'שליח מצוה אני. מצוה חשובה של פדיון שבוים נזדמנה לידי, ועלי לשחרר יהודים חפים מפשע שנלכדו תחת ידי האכזריות של הפריץ הרשע, התובע מהם סכום כסף גדול.

סכנה של ממש נשקפת לחייהם של יהודים אלו, ונטלתי על עצמי את המשימה לאסוף את כל הסכום הנדרש. האם תחפוץ לטול חלק במצוה?'

דבריו של הצדיק הקדוש היוצאים מן הלב נכנסו אל ליבו היהודי של הירשל. הוא שניה את סבר פניו הליצני, התכופף אל הרבי ושאל בדרך ארץ:

'מהו הסכום לו זקוק הרבי בעבור מצוה זו של פדיון שבוים?'

'אלף וחמש מאות זהובים תובע הפריץ, וטרם התחלתי לאסוף את הכסף, והשעה דוחקת...'

בכיסו של הירשל נחו להם באותה שעה אלף וחמש מאות זהובים.

היה זה סכום עתק שהביא ליריד כדי לבצע עסקה גדולה, אך משמים חסו עליו באותה שעה, והרהורי תשובה ורחמנות על אחיו בני רעם הציפו אל לבו.

בהחלטה של רגע הוציא את הצרור מחיקו, ותקע לידי הרבי את מלוא הסכום - אלף וחמש מאות זהובים נוצצים...

הכל הביטו מופתעים במחזה המוזר. הזה הירשל?!

בזווית פיהם של כמה מבני חבורתו הופיע חיוך, בטוחים היו שמדבר במהתלה שנונה, אך פניו המצופפות של הירשל גילו שהפעם שונה הדבר.

לארשונה בחייו הגיע הירשל להחלטה מסוג אחר. עיני הצדיק מלאו דמעות התרגשות.

מי יכול לשער את יקרته של נפש מישראל...
הנה הירשל זה, ראש וראשון לליצנים שבכל הסביבה, וברגע אחד מוסר הוא את כל כספו, לו זקוק הוא למחיתו, לצדק פדיון שבוים מישראל, שאינו מכירם כלל.

ונותר הוא חסר פרוטה. איזו ברכה יוכל הצדיק להעניק לו להירשל בתמורה למצוה נשגבה זו? עושר?

לא אלו היו המושגים של הצדיק. וכי עושר גשמי הוא תמורה הולמת למצוה עצומה שכזו?!

נדמה שלא קשה לשער מה היא הברכה הנעלה ביותר בעולמו הנשגב והרוחני של הרבי הקדוש מטשרנוביץ' - ברכת השבת.

ידועה ומפורסמת עדותם של הצדיקים על הרבי הקדוש, שבכל ערב שבת בעלותו מבור הטבילה לכבוד שבת, מתגבתה היתה קומתו בכדי מידת ראש מחמת קדושת השבת.

לא נחה דעתו של הצדיק עד שעמד וחיבר את ספרו הקדוש והנודע 'סדורו של שבת', על שגב מעלת השבת

וקדושתה.
'היה רצוני', לחש הצדיק באזניו של הירשל סוחר הבהמות, 'שתזכה להרגיש בעצמך את הטעם של שבת קדש...'

ובעוד הירשל נותר המום על מקומו מהמעשה שעשה זה עתה, נעלמה דמותו של הצדיק שחש לפדות את השבוים.

לא נותרה לו להירשל סיבה להשאר ביריד.

את כל כספו הקדיש זה עתה לטובת מצות פדיון שבוים, והנעמת זמנם של בטלני השוק בלבד, לא היתה סיבה מספיקה בעבורו. משכך, נשא את רגליו ושב למאסיעב, לא לפני שנאלץ ללוות ממון להוצאות הדרך...

בבוא הירשל לביתו, לא האמינה זוגתו למראה עיניה:

מדוע הקדים בעלה לבוא כעבור יום אחד בלבד? הן רגילו הוא לשהות ביריד שבוע ויותר! והיכן הן הבהמות?

אך השמועה המרעישת עששתה לה כנפים, מצאה את דרכה במהרה גם לביתו של הירשל:

'הירשל הלץ תרם את כל כספו לטובת פדיון שבוים, וכעת נותר חסר פרוטה...'
סברה אשתו של הירשל, שלמלומדת היתה בתעלוליו, ששוב ביצע בעלה את אחד ממעשי השטות שלו, אך הפעם על חשבונו שלו, והחלה לצווח עליו:

'מה עשית?! איך אבדת את כל רכושנו?! מהיכן נחיה וממה נתפרנס מעתה?!'

הירשל שמע את עלבונו ושחק, במילים קצרות הסביר לה כי מצבה של המשפחה היהודית, הנמקה בבור כלאו של הפריץ, נגע לליבו, ומצוה גדולה של פדיון שבוים הודמנה לפניו, והרי בידוע (סנהדרין פ"ד מ"ה) שכל המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא.

'האם רצית שאניח למשפחה יהודית לגווע בבורו של הפריץ האכזר?'

ולא הניח את רוחה, אך הבינה כי את הנעשה אין להשיב, וכי כספם אבד ואיננו.

אם לא די בכך, כששמעה על טיבה של הברכה שברך הצדיק את הירשל, נתרכזו נפיה עוד יותר; מה להירשל ולקדושת השבת?

חלפו יום או יומים.

שעת צריה יום חמישי בשבת הגיעה, ובמעמקי נשמתו של הירשל החל להתפשט טעמה הערב של קדושת השבת.

ברכת הצדיק לא שבה ריקם. אדם פשוט היה הירשל, מעולם לא התנסה בהרגשה רוחנית נעלה, ולא ידע כיצד להכיל את ההרגשה המופלאה שנכנסה בקרבו בלי הכנה ובלי הסתגלות מוקדמת.

התחושה המופלאה פשטה בכל איבריו. פיו החל לרנן ולזמר בקול ובהתלהבות, ורגליו נשאו את גופו לריקוד נלהב.

מרגע לרגע ומשעה לשעה התעצמה בקרבו קדושת השבת הקרבה ובאה. הוא לא היה מסוגל לבצע שום פעולה גשמית, ולא יכול היה לחדול מלפזז:
'לזכור בביתו, תוך שהוא מרנן בקול:
'שבת קדש... שבת קדש...'

'זוגתי היקרה', קרא בהתרגשות, 'הלא שבת קדש מחר! האם תדעי להעריך את המתנה העומדת להכנס לביתנו?'

אך האשה הטרודה ענתה לעומתו נמרצות: 'מחר הוא יום ששי בו עלי להכין את צרכי השבת, אך ביתנו ריק מכל...'

זכות את כל רכושנו, וכעת אין בידי ממון כדי לקנות מאכלי שבת!'

התלהבותו ודבקותו של הירשל הלכו והתעצמו ככל שחלף הזמן, ועם חצות היום של יום ששי כמעט לא החזיק את רוחו בקרבו.

כאשר נראתה דמותו של הירשל בהיכל בית הכנסת עם קבלת השבת, פערו הכל פיהם בתדהמה.

התפילות הבעורות בדקות עצומה, הריקודים הנלהבים לכבוד השבת והשירה המופלאה שפרצה מגרונו...

נפשו של הירשל נכספה וגם כלתה לאלוקיה, וכמעט שלא דבקה בחי החיים. לבס של בני ביתו של הירשל יצא מחרדה. בטוחים היו כי יצא מדעתו.

אלו שלגודל פליאתם, מיד עם צאת השבת, עם כבוי נר ההבדלה, כתבה האש הגדולה שהיתה מפעמת ברוחו של הירשל והוא חזר להתנהג כאחד האדם.

שוב חלף לחזור להתפרנס מעסק הבהמות והסוסים, אולם הפעם כבר התחק מחבורת הליצנים וקלי הדעת שעמם רגילו היה להתרועע. הוא הרגיש כי חברתם אינה ראויה לו עוד.

כך חלפו עליו ימות השבוע, ועם הגיע יום חמישי בשבת שוב החל להרגיש את קדושת השבת, שהביאה עמה בכנפיה את טעמה הערב לפנימיות נפשו.

וכמעטו בשבת הקודמת כך חן מעשיו בשבת זו מכניסת השבת ועד צאתה, כשבמוצאי השבת חזר להיות כאחד האדם.

חלפה לה תקופה. השבתות שרדפו זו את זו, הביאו לשינוי מהותי בנפשו של הירשל סוחר הסוסים.

לאחר שטעם את טעמה הערב של השבת, לא הניח מלעתה גם את טעמו של התורה והמצוות, ובתוך תקופה נעשה לאחד מחשובי חסידיו המופלגים של הרב הקדוש מטשרנוביץ.

כשהיה הרב מנאסודי מסיים את המשנה המופלאה, היה אומר כי הוא עצמו זכה להכיר זקנים מהעיר סיגעט שנהגו לנסוע לשבתות להסתופף בצל קדשו של רבי הירשל, ששמו הלך לפניו כאדם רם מעלה, עד שנתעלה להיות רועה נאמן לעדה קדושה בישראל, והיה עורך 'שלתנות' מדי שבת בשבתו.

טעם ורמז למעשה נפלא זה נוכל למצא בדברי רבנו יעקב אביחצירא ז"ע בעל 'אביר יעקב', שבאר בספרו 'מחשוף הלבן' את הפסוק 'כי תצא למלחמה על אויבך ותננו ה' אלהיך בידך ושבת בשבוי' (דברים כא ז).

מלחמה זו רומזת למלחמת היצר, כידוע מדברי חז"ל. ועל האדם לצאת למלחמה נגד היצר המתגבר עליו בכל יום ומבקש להחטיאו.

כוונת הכתוב ללמדנו, שאין לו לאדם להתייר מהיצר הרע.

אדרבה, באמצעות מלחמתו ביצר, יוכל להציל את השבוים מידו.

שבויים אלו הם ניצוצות הקדושה ששבתה הסטרא אחרא מצד הקדושה, כאשר על ידי המעשים הטובים שהאדם עושה הרי הוא פודה ומוציא אותם מידיה, ומחזירם לקדושה.

גם במעשה זה, בו זכה רבי הירשל לקיים מצות פדיון שבוים הרמוזה בפסוק זה, במסירות נפש ותוך שהוא מוסר בעבורה את כל רכושו, הרי שבתור מוסר כנגד מידה, יצאה לה נשמתו שהיתה כבושה תחת היצר, ונגאלה מאפלה לאורה.

